

ГЛЕБ ГОЛУБЬОВ

ЛУНАТИЦИ

Превод от руски: Емил Зидаров, 1982

chitanka.info

Ще започна разказа за тази необикновена история по-отдалеч — с престъплението, което тогава не можа да бъде разкрито.

Помня, че една вечер мъжът ми се върна късно и явно разстроен.

— Случило ли се е нещо, Морис? — попитах аз.

— С мене нищо, но професор Бикелман ми разказа много неприятна история.

Професор Бикелман беше стар, опитен терапевт. Някога Морис учил при него, сега, след като дойдохме в Цюрих, двамата преподаваха заедно.

— Помниш ли Урсула Еги, Клодина? — попита Морис.

— Урсула Еги? Сестрата, която се грижеше за нашия Марсел?

— С нея е станало нещастие. Тя се грижеше за една богата бабичка, май че милионерка, някоя си Матилда фон Ерни-Албах, болна от захарен диабет в тежка форма, от воднянка, от подагра със силни болки, въобще цял букет от болести. Бабичката била сравнително бодра, а завчера внезапно починала. Както изглежда от инжекция с голяма доза морфин, направена ѝ от Урсула Еги.

— Боже мой! Как е могла да сбърка! Урсула е толкова опитна!

— Точно това е непонятно. През всичкото време тя правила на старицата инсулинови инжекции, пък и всякакви други против болки, включително морфин. Затова е трудно да се каже, че е сбъркала. Сега я обвиняват в убийство, в съзнателно отравяне на бабичката. И е арестувана.

— Урсула убийца? Не, невъзможно! Какво говориш, Морис? Отлично знаеш, че не е тъй. Спомни си как се грижеше тя за малкия Марсел! Винаги е била по-внимателна и по-грижовна от мен!

— Фактът си е факт. Арестувана е. Професор Бикелман я познава отдавна. Препоръчал я на много от пациентите си, в това число и на бабичката. Той също е потресен от вестта и смята, че е станала чудовищна, нелепа грешка. Помоли ме да му помогна да се ориентира, знаейки връзките ми със съда.

— Разбира се, трябва да му помогнеш. Представям си какво ѝ е сега.

— Н-да! Утре ще намина при Гренер.

Каквото и да правех, каквото и да говорех през тази вечер, нещастната Урсула не излизаше от ума ми. Отдавна не я бях виждала

— откакто преди три години помогна на сина ни Марсел да оздравее от тежка форма на дифтерит.

Всъщност не, видях я по-миналата година. Като разбрахме от професор Бикелман, че е прекарала трудна операция, отидохме с Морис в болницата да я навестим.

Висока, светлоруса, със строго, красиво и одухотворено лице, стройна, винаги акуратна и внимателна, с колосана престилка и белоснежна шапчица, тя беше идеална медицинска сестра, сякаш слязла от рекламна картинка. Кожата на лицето ѝ бе матова, без нито една бръчица — ясно беше, че се грижи за себе си, макар да живееше сама и със своята непристъпност и надменен вид плашеше мъжете.

Веднъж професор Бикелман намекна мъгляво че през младостта си имала неудачен роман, че го понесла тежко и оттогава „съвсем се отказала от личен живот, изцяло се отдала на благородната грижа за другите, нуждаещите се от помощ...“

В устата на професор Бикелман това звучеше малко превзето, но отговаряше напълно на истината. Много години Урсула се грижеше предано за своята парализирана леля, буквално отгледа по-малкия си брат, страдащ от полиомиелит, възпита го и го въведе сред хората. Сега той работи, струва ми се, като икономист в някакъв голям чифлик край Фрибург, оженил се е сполучливо, вече има син и буквално боготвори сестра си. С него живее и старата им майка, която Урсула силно обича.

И като медицинска сестра Урсула беше идеална — грижовна, внимателна, нежна, независимо от малко студения си и строг вид. Според мен тя нямаше личен живот, само понякога ще отиде сама или с приятелка на кино, за да погледа трогателна любовна мелодрама.

Тя притежаваше още една чудесна дарба: да изслушва внимателно всички, които чувствуваха нужда да се наговорят — по себе си го знаей, сама съм го изпитала.

Тогавя с мъжа ми бяхме току-що пристигнали в Цюрих, дойдохме от юг, от Лазурния бряг, по-рано живеехме в Монтьо. Скучно беше без старите приятели и познати, непривично беше да се слуша вместо родния френски език — немски, при това не такъв, какъвто ни учат в гимназията, а местен диалект — „швицертютш“. И точно след пристигането ни, заболя синът...

Тогавя Урсула ми помогна много. Беше готова винаги да ми се притече на помощ. Дори Морис се заинтересува от нея като

специалист.

— Тя има твърде повишена доминанта към другите хора — разказваше ми той. — Много любопитен характер за нас, психолозите.

Самата мисъл, че Урсула е убила човек, ми се струваше толкова чудовищна, че от възмущение дълго не можах да заспя, макар да се нагълтах с приспивателно.

Комисарят Гренер ще помогне, успокоявах се аз. Веднага ще разбере всичко и утре бедната Урсула ще бъде освободена.

Жан-Пол Гренер беше опитен комисар от тукашната полиция. Няколко пъти Морис му бе помогнал със съвети, когато нещата опираха до фина психология и психиатрия или при разследване на разни мошенически комбинации, тъй че се сприятелиха.

Мъжът ми уважаваше комисаря за неговата честност, за дълбокия му ум и познаване на живота, за остроумната му наблюдателност, която понякога поразяваше дори него, специалиста-психолог.

А комисарят ценеше тъй високо знанията и помощта на Морис, че успя да издействува специално за него към кантоналния съд да бъде създадена нова длъжност — консултант-психолог.

Жан-Пол се нравеше и на мен — висок, винаги спокоен, плавен в движенията, даже малко флегматичен, с фигура на понапълнял цирков борец и с много внимателни, живи очи — целият някак стабилен и здрав.

Сутринта след закуската мъжът ми замина за полицейското управление. Можете да си представите с какво нетърпение го очаквах.

Но се върна по-мрачен от облак.

— Говорих с Гренер, той веднага повика старши-лейтенанта, водещ разследването, и заедно прегледахме материалите. Всичко е против нея. Урсула е инжектирала на старицата огромна доза морфин — три-четири пъти по-висока от смъртоносната. След това се опомнила, сама повикала лекар, а той без труд установил морфиново отравяне по класическия симптом — свити зеници до размери на глава от карфица.

— А как обяснява Урсула грешката си?

— Не може нищо да обясни. На всички въпроси на следователя повтаря, „Не разбирам как е станало.“

— Може би някой е убил бабичката, а е нагласил така, че подозрението да падне върху Урсула?

— Натъпкана си с детективски романи — поклати глава мъжът ми — впрочем Гренер обсъди със следователя и такава версия. Но тя отпада. Единственият, който би могъл да има изгода от смъртта на старицата, е нейният племенник и наследник Алфред Бромбах. Той е инженер, но повече го тегли към спорта, към автомобилните надбягвания. За последен път бил при леля си преди десет дни. Тя му дала пари и племенникът се запилял на почивка в Ница. През всичкото време бил там, дойде едва завчера, след като го извикаха с телеграма. Така че той има абсолютно алиби.

— Може би е изпратил някого?

— Никакъв външен човек не е влизал през тези дни в дома на бабичката, а още по-малко в стаите ѝ, това е проверено. За нея се грижели прислужницата ѝ — с безупречна репутация — и Урсула. В момента на смъртта на старицата била само Урсула. При това тя не отрича, че е направила инжекция, само не може да обясни как се е заблудила в дозата.

— Ужасно! — прошепнах аз. — Какъв удар за нея! Наистина ли не може да ѝ се помогне?

— Всичко, което можах да изпрося, е Гренер сам да се заеме с делото. Това вече е добре. Сама знаеш, че той ще бъде напълно справедлив.

Разбира се, никой вестник не би пропуснал такава сензация. „Коварно убийство или нещастен случай?“ — питаха заглавията с едри букви. Името на бедната Урсула се скланяше на всички диалекти, разказваха се най-чудовищни слухове и предположения. Беше непоносимо да се чете.

Вестниците печатаха снимката и на Алфред Бромбах, върху чиято глава при загадъчни и драматични обстоятелства се бяха буквално изсипали милиони. Той не представляваше нищо интересно, нищо забележително: тясно, незапомнящо се лице с безволева брадичка, която не можеше да се скрие зад редичката брада, малки мустачки под дълъг, унило повесен нос. Той обичаше да се фотографира в пъстри крещящи спортни куртки и сака край разкошни автомобили и видът му неизменно беше самодоволно-сит, като че ли току-що е хапнал нещо вкусно.

На следния ден Гренер позвъни на Морис и го помоли да дойде в затвора вече като консултант, за да поговори с нещастната Урсула и да провери нормална ли е.

— Това беше мъчително свиждане, Кло — разказа мъжът ми, когато се върна. — И тя се чувствуваше неудобно от мен, и аз от нея.

— Как се държи?

— Спокойна е, изглежда както обикновено. Държи се. Напълно нормална е и за съжаление — напълно вменяема.

— Но все пак как се опитва да обясни грешката си?

— Не може да я обясни. Твърди едно: че сама не разбира как е могло това да стане. И аз не бях наясно защо собствено Гренер ме повика. На него също му се струва невероятно как такава опитна, внимателна и точна сестра може да сгреша. Няма да ѝ е леко в съда.

— Ще я съдят ли?

— Вероятно. Историята е съвсем объркана. При това, както изглежда, бабичката я е споменала в завещанието си. Оставила ѝ е десет хиляди франка за образцово гледане и старание. Сега това е само във вреда на Урсула, превръща се в допълнителна улика срещу нея. Прокурорът ще каже, че има користна причина за смъртта на бабата. Н-да, не ѝ върви, дяволски не ѝ върви! Впрочем, от подобни грешки никой не е застрахован, особено ако човек е уморен. Но дали съдът ще се съгласи с това?

— Иди в съда като вещо лице.

— Бих отишъл, но за съжаление нямам право. Първо, познавам Урсула отдавна. Второ, сега съм съдебен чиновник, официален консултант. Но, разбира се, с Гренер ще се постареем да подберем добър експерт-психолог. Той ще убеди съда, че подобни грешки не са изключени даже при опитни медици. За съжаление, това е единственото, което можем да сторим.

Процесът се състоя след месец. Не отидох, не бих могла да гледам страданията на Урсула, пък и не исках да ѝ се мяркаам в такъв страшен за нея момент. Мъжът ми обеща да седне някъде по встриани, в някой ъгъл, и след това да ми разкаже подробно всичко.

Прокурорът наистина се опитал да представи бедната Урсула като убийца, макар че в заключението на обвинителя случилото се

било окачествено като трагична грешка. Комисарят Гренер включил в следствения материал голям брой чудесни отзиви от уважавани хора за порядъчността, честността и добротата на Урсула. Целият ѝ безупречен живот, а и целият ѝ облик, опровергавали обвинението на прокурора.

Попитах мъжа си как се е държала Урсула в съда.

— Добре. Лицето ѝ беше все така спокойно и красиво. Само понякога се изкривяваше от нервна тръпка.

Експерт не повикали, защото вменяемостта на Урсула не предизвиквала съмнение. Все пак съдът признал Урсула за виновна в неточност, в небрежност, която станала причина за трагичната грешка.

— Голямо напрежение настъпи в момента, когато прокурорът и адвокатът поведоха спор за това, дали се касае за правна или за фактическа грешка — разказваше мъжът ми. — Не можах да разбера в какво се състои тънката разлика, но изглежда, че тя има важно значение: при правна грешка човекът се признава за виновен и съдията може само да смекчи наказанието, а при фактическа грешка обвиняемият трябва да бъде оправдан. За щастие всичко мина благополучно.

Урсула беше оправдана. Тя изгуби правото върху оставеното ѝ от Матилда фон Ерн-Албах наследство, но то беше дребна грижа. За нея беше несравнимо по-тежко, че ѝ забраняваха да практикува професията си на медицинска сестра в продължение на пет години.

Разбира се, за Урсула това бе тежък удар. Въпреки това никой от нас не бе очаквал колко тежък ще се окаже той за нея.

Три дни след процеса Урсула Еги се самоуби, като се отрови.

С мъжа ми и с комисаря Гренер тръгнахме за погребението. Беше топъл, облачен ден. Ту надвисваха облаци и даже започваше да пръска дъжд, ту отново изгряваше слънце и дъждовните капки върху цветята и листата заблестяваха във всички цветове на дъгата. Радостно прехвъркваха и птиците, притаили се по време на краткотрайния дъжд.

Само кипарисите, строени от двете страни на покритата с чакъл пътечка, оставаха тъмни и величествено печални, охраняващи вечния покой в старото гробище.

Във вътрешното дворче на крематориума, край малкия басейн, върху чиято тъмна вода бяха застинали неподвижно големи бели лилии, се бяха събрали доста хора. Най-много бяха, разбира се, жените — възрастни и съвсем млади — очевидно медицински сестри, ученички и другарки на Урсула. Очите на всички бяха зачервени. Но имаше и възрастни мъже — вероятно на мнозина от тях покойната бе помагала да се избавят от недъга си и да се изправят на крака.

Майката на Урсула, слабичка, съвсем побеляла старица, не плачеше, само от време на време едва-едва тръскаше глава. Поддържаха я от двете страни синът, по-младият брат на Урсула, подпирайки се на патерица, и неговата жена. Двамата плачеха горчиво и тъй безутешно, че понякога самите те имаха нужда някой да ги поддържа. До тях, облян в сълзи, стоеше племенникът на Урсула — слабичко момче на четиринадесет години.

Към нас се приближи професор Бикелман.

— Колко ужасно, колко глупаво! — изхлипа той. — Преди година и половина понесе стоически тази ужасна ракова операция. При това със страшни болки! Как се мъчеше тогава, бедничката! И защо бяха тези страдания? За да умре трагично и нелепо!

Сълзи се стичаха по набръчканото му лице и мокреха белите опушени от тютюна мустаци. Той не ги забелязваше, не ги триеше.

Бавно се отвори тежката двукрила врата. Заизкачвахме се по широките стъпала. Докато пасторът държеше прощалната проповед, не откъсвах очи от застиналото лице на Урсула. То още беше красиво, одухотворено и строго, но вече студено и чуждо като у мраморна статуя. После засвири орган, залата се изпълни с величествен Бахов хорал, който трепетно се понесе под сводовете.

Пелена от сълзи завинаги скри лицето на Урсула от мен.

Когато всичко свърши и излязохме през гробищната врата на улицата, комисарят Гренер жадно запуши дългата черна пура, която отдавна нетърпеливо бе въртял из ръцете си. Сетне неочаквано предложи:

— Да отидем някъде. Да я поменем.

Влязохме в първата попаднала кръчмарска избичка и седнахме край маса в далечния тъмен ъгъл.

Неприветлив келнер донесе бутилка студено лигерцско вино и го наля в чашите. Мълчаливо пихме за вечна памет на Урсула.

— Все пак ми се струва, че е вмъкната в някаква тъмна история — замислено рече комисарят. — Съвестта на наследника на бабичката не е съвсем чиста.

С мъжа ми го погледнахме в очакване.

— Психологически естествено е в това положение той да осъжда Урсула, да я вини за смъртта на леля си не по-малко от прокурора или от безделниците-клюкари. Така ли е? — попита той Морис.

— Така е.

— А Бромбах не я упрекна с нито една дума. Нали знаете поговорката: „Мълчанието също е отговор.“ Едно от двете — продължи замислено комисарят — или е много умен, добър и всепрощаващ, или, обратно, прекрасно знае защо в спринцовката е имало смъртоносна доза морфин и остатъците от съвест не му дават да упреква Урсула. По-вероятно ми се струва второто. Бромбах не прилича на ангел.

— Значи допускате, че не е било грешка, а престъпление? — попитах аз. — Но кой би могъл да го направи? Племенникът? По това време той не е бил в Швейцария.

— Така е — кимна комисарят. — Направихме проверка. Не се е отлъчвал от Ница, забавлявал се добре.

— Може би допускате, че някой се е сговорил с него, че е убил бабата по негова заръка? — попита Морис. — И това не е била Урсула?

— Да, на нея не ѝ подхожда такова нещо — отвърна комисарят, цял обгърнат в дима от пурата.

Хич не ми се нравеха тия душни пури, които комисарят палеше една от друга, но трябваше да се примиря.

— Интуицията не ме лъже: смъртта на старицата не е неочаквана за племенника — продължи настоятелно Гренер — И ако не я е убил сам, имал е съучастници. Признавам, наредих да го следят и да подслушват няколко дни всичките му телефонни разговори. Ако началството узнае, няма да ме поздрави. Но и това не даде резултат. Никакви подозрителни срещи и разговори.

— Грешите, Жан-Пол — каза Морис. — В случая сте подведен от собствената си интуиция. Това не е убийство, а глупава, трагична грешка. Урсула била изморена, нещо отвлякло вниманието ѝ и, без да иска, инжектирала на старицата голяма доза морфин. Може да е сбъркала спринцовката, да е мислила, че слага инсулин.

— Бих искал да е така, както казвате — въздъхна комисарят. — Но аз съм стар полицейски вълк и съм свикнал да се доверявам на интуицията си. Рядко ме е лъгала тя. И не обичам незавършените дела, без да ги разплета до край, без да ми станат напълно ясни. Тревожат те като трън в душата и все напомнят за себе си. А това дело е точно такова...

Мина година и половина. Бяхме почнали да позабравяме бедната Урсула и цялата история около нея. В началото за нея ни напомняше името на Алфред Бромбах и снимките му, появяващи се често в спортните колони и светската хроника на „Нойе цюрихер Цайтунг“. Получил наследството, той се наслаждаваше на струпалото му се богатство, живееше нашироко, участвуваше в надбягвания с удивителни автомобили, правени по негови специални поръчки, получаваше награди, устройваше приеми и празненства.

Но скоро Бромбах изчезна от цюрихския хоризонт, май че отиде някъде, и всичко започна да се забравя.

Затова, когато веднъж комисарят Гренер позвъни на Морис и каза, че иска да намине, за да се посъветва за нещо, нямах представа, че цялата трагична история ще добие съвсем нов, неочакван обрат.

Поканихме Гренер на вечеря. Като знаех какво обича да похапва, постарях се да не го разочаровам: намерих раци, отлична съомга, превъзходни репички, пресни краставици и домати, които са особено приятен деликатес през зимата, приготвих месо по милански така, както го обичаше Гренер.

Като видя какво има на масата, той скръсти молитвено ръце и вдигна поглед към тавана.

Ядохме, пихме, разговаряхме за какво ли не, но ту мъжът ми, ту аз хвърляхме въпросителни погледи към госта. И двамата любопитствувахме за какво ли иска да се съветва. А Жан-Пол като че ли нарочно не бързаше, наслаждаваше се на пастета от гъши чер дроб, пийваше от нойенбургското червено вино и хвалеше всичко.

Накрая извади от джоба си лула.

С мъжа ми го гледахме учудено.

— Защо изневерявате на вашите „бианос“-и? — попита Морис.
— Решил сте да подражавате на комисаря Мегре?

— Въобще оставих пушенето — мрачно отвърна Гренер.

— Какъв юнак! — зарадвах се аз. — Дайте да ви целуна. Как мразех тези ваши ужасни пури!

— Зная! — меланхолично кимна комисарят, без да споделя моя възторг.

Той не напълни лулата с тютюн и не я запали, просто започна да я смуче празна и произнесе, обръщайки се към Морис:

— Драги мой професоре и консултанте, искам да се посъветвам с вас по една тъмна история. В заводите на електротехническият концерн „Ерлиф“ се случи нещо странно. При тях работи като инженер един, както казват, талантлив човек на име Петер Грос. Работи при тях отдавна, имал добра заплата, доверявали му се напълно. Изведнъж заловили същия този Грос в момент, когато се опитвал да открадне някакви много важни секретни чертежи и мостра от продукцията. Какво точно произвеждат, дори на мен не казаха. Електроника. А вие знаете какъв лов е сега на промишлени тайни и как строго ги пазят. Много фирми, в това число и „Ерлиф“, притежават собствени полицейски служби за борба с промишлени шпиони и агенти на конкурентите. Тези отряди са снабдени с всевъзможна най-нова техниката и оръжието им е по-добро от нашето. Преди няколко месеца конкурентна фирма пуснала на пазара ново изделие, което те отдавна в най-голяма тайна подготвяли, при това под същото название! Не е лошо, нали?

— Ловко — засмя се Морис.

— Много ловко — съгласи се комисарят. — Но, можете да ми повярвате, тях това не ги възхитило. Загубили шест милиона франка. И веднага засилили охраната. Още един път грижливо проверили личния живот и познанствата на всички свои отговорни служители, обзавели цеховете и лабораториите с всевъзможна секретна сигнализация... И изведнъж късно вечерта — тревога! Как проследили коварния похитител, не ми докладваха, пазят тайна — усмихна се Гренер. — Но вие, Клодина, имате богато въображение — той се обърна към мен, — бихте могла да му дадете воля и да си представите всичко сама...

И аз дадох воля на въображението си — още повече, че току-що бях прочела главозамайващ роман за съперничеството между промишлени шпиони. Там особено живописно се разказваше как нощем върху пулта за управление на потайната сигнализация, скрита нейде в мазето, изведнъж светва рубинена лампичка и започва да

мига... Това е сигнал, че в дадена стая е пристигнал в непозволено време неканен гост. Дежурният сътрудник на охраната веднага вдига под тревога пазачите. Те започват да дебнат неизвестния злосторник стъпка по стъпка — тъй както ходи по стаите, защото за всяка нова стая върху пулта светва нова лампичка.

Според разказа на Гренер всичко станало както в романите: без да подозира, че го следят, шпионинът се промъкнал в светая светих на лабораторния корпус — в стаята, където мострите от новата продукция, подготвяна за пазара, се пазят в специална каса. Той имал ключ от касата, знаел и шифъра. Злодеят започнал да отваря сейфа и в този миг завили сирените, в лицето му блеснал ослепителен лъч. Върху него се хвърлили дузина сътрудници от охраната. Всеки от тях, в миналото или самият той шпионин, или пък полицаи, били обучени прекрасно в джудо и бокс...

— Представете ли си как са подредили този нещастен Петер Грос — поклати глава комисарят Гренер. — Напук на името си той е слабичък, мъничък, истинска запетайка. Като че ли фамилното име му е дадено за подигравка! Биха могли да го претрепят от ярост. Спасило го, завалията, само това, че старши на дежурната група от охраната през тази вечер бил Хенрих Хаузнер. Едно време той служеше под мое ръководство. Момчето не е глупаво, само дете много обича парите. Така го и привлякоха на работа в завода, заради хубавата заплата. Но, изглежда, не е забравил какво съм го учил, въздържал се навреме от яростта си и дойде при мен да се посъветва — много странна му се видяла тази история. А историята е наистина странна.

Комисарят подръпна от празната лула.

— Най-напред никой не очаквал от Петер Грос такава шега. Шестнадесет години работил той в концерна, имал добра заплата, получавал всякакви премии за изобретения, макар че с продажбата на конкурентна фирма само на една тайна той би могъл да стане милионер. Всички го смятали за сигурен човек, честен и предан на фирмата, Притежавал, разбира се, малки странности, но кой ги няма? Например, за да демонстрира точността си, носел два часовника — по един на всяка ръка, обичал да строи детски къщички, събирал етикети от бутилки с вино, каквото е пил. Едно модерно хоби. Но в делово отношение досието му е безупречно. Много талантлив, увлечен до фанатизъм в работата. И в семейството всичко е наред. Жена му

притежава приятна сладкарница на „Банхофщрасе“, на видно място, близо до крайбрежния булевард. Не поддържа извънсемейни връзки. Във всеки случай нищо такова не можахме да открием. Сега седи при мен на „Казармената“ улица, реших да го държа по-далеч от темперамента на заводската охрана.

— Петер Грос има шестнадесетгодишен син, за който душа дава, а и той обожава баща си. Заедно ходят на цирк в събота, представяте ли си? Тъй че прилича на всичко друго, но не и на шпионин. Единственото прегрешение, в което биха могли да го упрекнат, при това само строгите моралисти, е излишното увлечение по „весели“ напитки. Казват, че и до пиянство стигал. Но щом само му намекнали, че това може да се отрази на служебното му положение, той бързо скъсал с тази слабост. Вие, професоре, по-добре от мен знаете, че това не е проста работа, нали?

— Да, не е лесно да се излекува хронически алкохолизъм — потвърди Морис.

— Той намерил сили да се излекува. Това, по общо мнение, го характеризира в още по-благоприятна светлина. Дори започнали да се отнасят към него с по-голямо уважение. Имал достъп до секретните документи и сейфовете с мостри, разрешавали му да остава в зданието вечерно време. Тъй че можете да си представите удивлението на пазачите, когато го хванали с явни улики — тъкмо изваждал от касата мостра от бъдеща продукция, а в джоба му имало скрити скици от най-секретни технологични схеми, позволяващи да се пусне тази продукция лесно и бързо на пазара?

Аз слушах със затаен дъх, но мъжът ми поклати глава и каза:

— Не разбирам, драги Жан-Пол, какво ви учудва. Случаят е прискърбен, но в наше време такива неща не са рядкост. По-добре от мен знаете, че родени престъпници няма и че при определени условия дори най-честните и най-порядъчните хора могат, за съжаление, да не устоят пред изкушението и по този начин да се разкрият пред вас в неочаквана светлина. С една дума, този ваш Грос се е подхлъзнал.

— А аз съм съгласна с комисаря — подех аз. — Ако те слуша човек, в никого не можеш да имаш вяра, тъй ли?

— Това е азбучна истина — започна Морис, когато комисарят го прекъсна:

— Хора, живели съвършено честно и изведнъж извършили най-жестоки престъпления по най-невероятни причини, съм видял не малко, вие сте прав, Морис. Колкото и безупречна да е била до този момент биографията на Петер Грос, той е хванат на местопрестъплението с улики и за съда то ще бъде напълно достатъчно. Не това ме удивлява и озадачава и не за да се съветвам с вас може ли честният човек да извърши престъпление, съм дошъл сега...

— Не исках да ви обидя, драги Жан-Пол — смути се Морис.

Но комисарят махна с ръка:

— Съвсем не сте ме обидили, дума да не става. Но за най-голяма изненада и на охраната, и на началниците на Петер Грос, и на мен, той съвсем не може да обясни защо е направил всичко това. Защо е снел копие от технологичната схема и го е поставил в джоба си, защо се е вмъкнал при касата със секретни мостри от продукцията и къде, на кого е длъжен да предаде всичко. Нищо не може да обясни. Макар че момчетата от охраната, както можете да се досетите, най-напред се помъчиха да измъкнат от него именно това — адреса и имената на съучастниците. Три пъти го разпитвах и ми се струва, че не лъже, не се преструва: наистина не може да отговори на тези въпроси.

Комисарят помълча, погледна изпитателно Морис, след това добави многозначително:

— Този мой бивш помощник, Хенрих Хаузнер, ми каза, като ми предаваше арестувания Грос: „Когато го хванахме при касата, видът му беше на лунатик. Сякаш нищо не разбираше: нито къде е, нито какво върши, нито кои сме ние. През детството ми по-малкото ми братче страдеше от лунатизъм — каза Хаузнер. — Аз — казва — го гледах как ходи нощем из къщата, на покрива излизаше. Точно такъв беше и Грос, когато го хванахме, истински лунатик...“ Това определение ме поразил: като лунатик — повтори замислено комисарят. — Ето защо дойдох. Може ли, професоре, човек да страда от такава болест, че понякога, при някакво умопомрачение или нещо подобно, като лунатик да извърши постъпки, за които да не си дава сметка?

— В такава форма? Съмнително — намръщено поклати глава Морис. — Въобще ходенето на сън, естественият сомнамбулизъм или лунатизъм, както му казва народът, се среща вече доста често. Но главно при децата или девойките и юношите. При възрастните е

рядкост и почти винаги се изразява в болезнено нарушение на главния мозък или в истерия. Съвсем немислимо е лунатик изведнъж да се заеме с кражба на секретни документи. Станалото с Грос е много странно. Трябва хубаво да бъде прегледан.

— Това искам от вас — каза Гренер, помълча, погледна внимателно към мен, след това отново към Морис и бавно, подчертавайки всяка дума, добави: — Искам да си изясня колкото може по-добре тази тъмна история не само заради Петер Грос. Нека промишлените шпиони се ловят един друг, не съм им помощник. Но историята ми напомня за един друг случай, според мен твърде сходен, който и до днес не ми дава спокойствие...

— Боже мой? — извиках аз. — Вие мислите, че и Урсула...

Комисарят кимна мрачно и каза:

— Може би все пак има такава болест, когато човек изведнъж става невменяем, като лунатик и извършва непонятни постъпки, които сам не може да обясни...

— Да крадат чертежи и секретни детайли от каса? Да правят смъртоносна инжекция с морфин? — Морис поклати глава. — Доколкото зная, такава болест още не е известна на науката. Трябва да е нещо ново. Но вие сте прав, драги комисарю, нужно е работата да се доизясни. Утре ще се заема с вашия лунатик.

На следната сутрин мъжът ми се отправи към Петер Грос, за да го изследва и остана там до обяд. Когато се върна, ми разказа:

— Наистина много неща в това странно дело озадачават. Гренер е прав. Той точно обрисова Грос. С името му като че ли някой наистина се е подиграл. Хилав, слабичък, при това и от боя още не се е оправил, едва се държи на краката си, здравата са го пребили. Между другото очевидното несъответствие между фамилното име и физическите данни би могло да породи у него своего рода комплекс за малоценност, както не рядко се случва. Цял живот той се е старал да се утвърждава, да компенсира физическата си слабост и хилавост с превъзходство на умствените способности, със знания, с техническо майсторство...

— Всичко това е любопитно, Морис, но сега ме интересува съвсем друго! — прекъснах го аз. — Не се отвличай по психологически тънкости.

— Права си, извини ме! Но Гренер, разбира се, се лъже. Грос е напълно нормален психически. Никакъв лунатик не е и е напълно вменяем, както беше и покойната Урсула.

Очевидно по лицето ми се е изписало разочарование, защото мъжът ми побърза да добави с назидателно вдигнат палец:

— Но! — Той направи пауза, за да мога по-внимателно да се отнеса към това, което ще каже: — Но, докато разговарях с Грос, изясних нещо много интересно: той се е лекувал от алкохолизма при един частно практикуващ лекар-психиатър, някой си Валтер Федершпил. И той го лекувал с хипноза.

Мисълта на Морис не стигна веднага до мен, макар че мъжът ми много пъти ми бе разказвал за хипнозата и сама му бях помагала не един път, когато правеше хипнотични сеанси.

Изведнъж започнах да разбирам...

— Искаш да кажеш, че му е било внушено да открадне секретни документи? — възкликнах аз. — Внушавали му за определен срок, затова не може да обясни след ареста постъпката си?

— Нещо такова — замислено кимна Морис. — Много прилича по признаците.

— Но ти нали казваше, че човек не може да бъде заставен да извърши престъпление против волята си, даже под хипноза? Не може да му се внуши нещо, което противоречи на моралните му принципи. Не е ли така?

— Това е един от най-тъмните и спорни въпроси в теорията и практиката на хипнозата. На днешния етап мненията на най-големите авторитети си противоречат.

По време на обяда мъжът ми беше мълчалив, замислен и разсеян. А след това изведнъж се оживи, влезна в кабинета си и седна зад бюрото, заобиколен от дебели научни книги. Чувах го често как става и се разхожда из стаята.

Стараех се с нищо да не му преча и, разбира се, мислех за същото. Дори аз, която знаех толкова малко за хипнозата в сравнение с Морис, прекрасно разбирах колко интересен и важен е въпросът: може ли с хипноза човек да бъде заставен да извърши престъпление?

Това, че Петер Грос в момента на задържането му на местопрестъплението не е бил в хипнотичен сън, не ме учудваше. Съществува така нареченото внушение за определен срок. Човек

заспива. Внушават му какво да направи в определено време или по условен знак, а след това да забрави за внушеното. Той се събужда, не помни нищо за внушението, а след това в точно определения момент го изпълнява.

Опитите за такова внушение помогнаха между другото на учените да узнаят не малко интересни неща за дейността на нашето подсъзнание — например да се изясни, че във всеки от нас има „вътрешен часовник“, който върви удивително точно. На една жена, разказваше ми Морис, внушили под хипноза да вземе хартия и да нарисова на нея пирамида точно 4335 минути след пробуждането. Тя се събудила, не помнела нищо за внушението, заела се с обикновените домакински работи, но след три дни изведнъж взела лист и нарисувала пирамида. Това станало в точно назначеното време, нейният „вътрешен часовник“ съвпадал до минута с часовника, по който учените правели опита.

Заръката може да се внушава за дълъг срок — понякога, както разказваше мъжът ми, изпълнението настъпвало даже след година.

Някои опити за внушение със срок Морис вършеше в мое присъствие и те винаги ми правеха потресаващо впечатление. Гледате, човек напълно нормален, разговаря с вас, шегува се и изведнъж — върши някаква нелепа постъпка, внушена му по време на хипнотичен сън: запява на улицата с пълен глас, танцува, поставя стол върху масата.

При това никой не може да обясни защо го е сторил. И винаги видът на хората, изпълняващи внушението със срок, в момента на действието е някак безизразен, като у лунатиците!

Не е ли и този случай хитро обмислено престъпление? Нямах търпение да разбера по-скоро това, но не се решавах да отвличам мъжа си с въпроси. А той все четеше, размишляваше, разхождаше се из кабинета, мислеше, без да ме забелязва и забравил за целия свят, хранеше се машинално, едва не сипа сол в кафето си, вместо захар. И пак се скри в кабинета.

От размишленията го отвлече неочакван гост. Цялата и без това заплетена, интригуваща ме история, изведнъж придоби съвсем нов, някак си бесен ритъм и започна да ме зашеметява с невероятния обрат на събитията едно след друго...

Когато се разнесе звън на входната врата, машинално погледнах часовника. Може би така ми се бе сторило: беше вече единадесет без двадесет, съвсем неподходящ за визити час. Кой знае защо ме достраша, искаше ми се да повикам мъжа си, но той не се показва от кабинета. Явно не беше чул. Като се поколебах, реших да не го откъсвам от работата, затова излязох сама в антрето.

Не, не беше ми се счуло: звънът се повтори пак — настоятелно, рязко.

— Кой е? — попитах.

Отговори ми мъжки глас, като че ли познат.

— Кой е? — попитах по-силно.

— Аз съм, Гренер. Отворете, моля, Клодина!

Започнах неуверено да отварям вратата. Като се озърнах, видях, че на вратата на хола стои Морис: очевидно бе чул повторния звънец и въпросите ми и беше излязъл от кабинета си. Появата му ме успокои и отворих вратата.

На прага наистина стоеше комисарят Гренер. Дълго мълчахме и се гледахме. Комисарят свали бавно шапка и попита:

— Защо ме гледате като че ли съм призрак?

Погледнах Морис и после часовника. Гренер също погледна своя и се разсмя.

— Дявол да го вземе! Вече е единадесет! Аз пък не мога да разбера защо ме посрещате така! Извинете за късното нахълтване!

Бяхме учудени с мъжа ми, защото в Цюрих не е прието след десет часа вечерта даже да се звъни по телефон на близки и приятели, камо ли да се ходи на гости. В началото, когато дойдохме от юг, където живеехме преди това, не можехме да свикнем с този обичай. А сега излиза, че е станал и наш навик.

Погледнахме се с Морис и също се разсмахме.

— Влизайте по-скоро! — буквално вмъкнах за ръкава смутения комисар. — Винаги се радваме да ви видим.

— Не, не, аз съм ужасен нахалник — вайкаше се той, като клатеше глава. — Да се вмъкна по това време. Извинете, увлякох се, работих, забравих за приличието. Впрочем — добави той с присвити очи и насочи към мен като пистолет стиснатата в юмука лула — сигурен съм, че ще ме извините, драга Клодина, когато узнаете какви новини ме водят при вас в този час.

— Не разказвайте нищо без мен, ей сега ще сваря кафе.

Защурах се из кухнята, набързо сварих по-силно кафе, взех бутилка „Реми Мартен“, любимия коняк на комисаря, и ги внесох в столовата.

Жан-Пол и Морис ме чакаха, говореха си за невинни неща.

— А сега, разказвайте! — казах, докато наливах кафе и коняк.

— Да чуем най-напред нашия професор — комисарят лукаво ме погледна и поклати глава. — Думата трябва да бъде дадена на науката. Ще изслушаме експерта, не искам да влияя върху мнението му с догадките си. И тъй, драги професоре, поставям ви въпроса: възможно ли е да се извърши престъпление под хипноза. Днес вие ми изложихте предположенията си и обещахте да проучите въпроса. До какви изводи дойдохте?

Морис пак започна с това, че въпросът е сложен, спорен и изнесе истинска лекция, като се основаваше на опити на Левенфелд, Форел, Мол, Крафт-Ебинг и други светила на хипнозата. Да се слуша как те внушавали на подопитните ту да се хвърлят с нож към някого, ту да стрелят с халосни патрони, беше интересно, но все пак по мое мнение лекцията се проточи. Гренер обаче слушаше с удоволствие, отпиваше от коняка и кафето и подръпваше от свирещата си лула. Нито един път не прекъсна Морис с въпроси. Обратно, понякога кимаше одобрително, като че ли изцяло се съгласяваше с всички противоречащи си изводи, които учените мъже бяха правили въз основа на увлекателните опити.

Едни считаха, че опитите доказват: на някои хора може да бъде внушено да се хвърлят към всеки с кинжал или да стрелят в него с револвер. Но, възразяваха други изследователи, опитите са неубедителни. Възможно е все пак в глъбините на своето подсъзнание хипнотизираният да чувствава, да разбира, че покушението срещу живота на някой си не е сериозно: че ножът в ръката му е играчка, затъпен нарочно, а револверът е зареден с халосни патрони и че никого няма да убие. Защото, ясно е, никой учен няма да организира истинско убийство, за да проверява теорията си. Я се опитайте да разберете какво чувствава хипнотизираният в глъбините на подсъзнанието си, когато не съзнава нищо...

— Затова не е чудно, че повечето от изследователите приемат соломоновско решение — завърши проточилия се научен обзор Морис.

— При каквато и да е дълбочина на хипнотичния сън, никому не могат да бъдат внушени постъпки, противоречащи на моралните му принципи. От тук следва, че е също така невъзможно да бъде заставен някой чрез хипнотично внушение да извърши истинско престъпление, във всеки случай при човек порядъчен, не при закоравял рецидивист, който и без това е готов без принуда да заколи родната си майка срещу няколко стотинки.

— Ясно — с удоволствие произнесе комисарят Гренер и кимна няколко пъти одобрително. — Ако с нещо ме пленява науката — в това число и вашата достопочтена психиатрия и психология, — то е, че достоверните факти в нея са далеч по-малко от съмненията и предположенията. Че на всеки труден въпрос могат да бъдат дадени два отговора — и така, и така. А от мен се иска непременно да хвана престъпника, пък и да докажа, че е виновен. Защо не послушах на времето почтената си майка и не станах учен? Нали има и такива науки, където въобще са разрешени всякакви теории? Например астрофизиката. С огромно удоволствие слушам лекции за това, какво става, по мнението на учените, на далечните планети и на звездите. И винаги с възхищение си мисля: „Гледай как лъжат! Но я иди и се опитай да ги изобличиш!“

Жан-Пол произнесе това с такова чувство, така изразително, че с мъжа ми се разсмяхме. При все това не беше весел смехът ни...

— За съжаление в много неща сте прав, Жан-Пол — каза Морис. — Науката не може да съществува без съмнения и спорове. Винаги съмненията и хипотезите в нея ще бъдат повече, отколкото безспорните, окончателно установените факти. Иначе науката просто ще изчезне. Но като се връщам към нашия конкретен случай, мога да ви зарадвам. Някои изследователи изказват мисъл, която ми се струва доста любопитна и вярна. Опитният хипнотизатор е в състояние да прескочи моралните прегради в съзнанието на приспаниа от него човек.

— По какъв начин? — При цялата своя пълнота и тегло Гренер напомняше на жилав сетер, надушил дивеча и притаил се в ловна поза.

— Много просто. Достатъчно е да се внуши на човека, че той въобще не върши престъпление, а изпълнява необходимо, благородно дело.

— Да стреля не в човек, а в тигър или в бясно куче? Да сипе в чашата не отрова, а спасително лекарство?

— Именно! — кимна Морис.

Слушах и почувствувах, че ми става страшно. Възможно ли е такова злодейство?

— Очевидно, по такъв начин може да се внуши на човек, че спасява секретни документи от мними врагове, като ги прехвърля от касата в някакъв фалшив тайник, например хралупа на дърво или просто дупка, пробита на уречено място — продължи да разсъждава на глас Гренер. — Той ще го направи и даже няма да знае кой е изнесъл скритото оттам. Така ли е?

Морис кимна и добави:

— Нещо повече: този човек няма да помни нищо, понеже паралелно ще му заръчат да забрави внушеното. Възможно е, след време, да започне да си поспомня нещичко...

— Но на никого няма да каже, защото кой ще му повярва — кимна с разбиране комисарят. — Ще рекат — хитра уловка, опит да се оклевети невинният лекар.

— Именно. И практически е невъзможно да се докаже нищо. За разлика от отровата, хипнозата не остава следи в организма.

— Ловко! — поклати глава Гренер. — При това никакви съучастници, не трябва да се плаща на онзи, с чиито ръце е извършена кражбата. Всички пари остават за теб. Напълно е възможно и старата кражба на секретите, която струвала тъй скъпо на „Ерлиф“, да е направена също от Грос по внушение на Федершпил. От това той не е забогатял, направихме проучвания. Докато лекарят навярно е вложил в банка солидна сума. Няма какво, ловка работа!

Той произнесе това с искреното възхищение на познавач, на професионалист. Дори ме побиха тръпки.

— Ще ви сваря още кафе — казах и станах.

Но комисарят ме спря:

— Благодаря. И без това се заседях. Веднага си отивам. Само че сега е мой ред да ви изненадам. Защо иначе щях да нахлуя като разбойник в този късен час!

Той извади от джоба си тефтерче, потърси чисто листче, откъсна го и написа няколко цифри. След това прибра тефтерчето и каза:

— Е-33-55-44. Лесно се помни, нали?

Мълчаливо ние го гледахме в очакване какво ще последва.

— Този телефон запомних, докато разглеждах заедно с другите книжа тефтерчето на Урсула Еги. Помогна ми да го запомня и това, че след този номер, кой знае защо, нямаше никакво име. Проверих чий е телефонът, но тогава това не предизвика у мен никакви подозрения. Нали между медицинските работници могат да съществуват и делови, и всякакви интимни отношения. Ако те се познават добре, не е нужно да записват името и фамилията на приятел, за да не го забравят.

— Този телефон е на Валтер Федершпил, тъй ли?

Комисарят кимна.

— Значи той и нея е хипнотизирал. По какъв случай?

— Предстои ни да узнаем. Засега знаем само, че тя също е имала работа с него, както и Петер Грос. Виждам колко глупаво постъпих, като не се заинтересувах тогава от този Федершпил — комисарят удари с досада длан върху масата. — Хипнотизиран бях от това, че той също е медик, колега на Урсула. А аз търсех подозрителни връзки със странични лица. Малко ли лекари и медицински сестри имаше в тефтерчето ѝ? Заинтригува ме защо след такъв запомнящ се номер няма фамилно име, но го изтълкувах погрешно. Реших, че с Федершпил е имала някаква интрижка, затова записала само номера на телефона, без да отбележи чий е. В действителност обаче нещата били съвсем други: Урсула записала номера на телефона, механически, чут от някого си или прочетен в рекламна обява, без да помисли, че лесно може да го запомни. След това забравила да го изтрие, фамилията не отбелязала, защото не искала някой да узнае за интереса ѝ към Федершпил. Как ви се струва от гледна точка на психологията?

— Напълно логично — кимна Морис. — Тя би могла да направи всичко машинално, автоматично, почти безсъзнателно: и записването на номера, и, обратно — неспоменаването на фамилното име.

— А защо Федершпил не ѝ е внушил да зачеркне номера му от тефтерчето, за да заличи всякакви следи? — попитах аз. — Защо не е внушил на Петер Грос да забрави адреса и името му?

— Защо ще го прави? Нали това би послужило като улика, защото ще доказва, че той им е внушавал нещо престъпно, щом те крият познанството си с него — отвърна вместо Морис комисарят Гренер.

Морис кимна в потвърждение на думите му.

— Той до такава степен бил уверен в своята безнаказаност, че даже молил Петер Грос да го препоръчва на познатите си — продължи комисарят. — Онзи така и направил, неотдавна му пратил свой приятел — химик от фармацевтична фабрика. Тайните на новите лекарства също се котират високо...

— Виж го, подлецът? — можах само да кажа.

— Трябва да се изясни какво е завело Урсула при него — замислено произнесе Морис. — Очевидно е имала причини да крие нуждата си от психиатър. Срамувала се, както за съжаление правят поради еснафщина, мнозина други. То ще ни помогне да си изясним от какъв недъг, изискващ намесата на психиатър, е страдала тя. Ще се опитам да поразпитам тези, които я познаваха добре.

— Отлично — каза комисарят като стана. — Аз ще се заема с Федершпил.

— Не мога да си представя как ще успеете да го изобличите — рече, също ставайки Морис. — От Урсула е останало само шепа прах. Петер Грос не може да си спомни нищо, пък и съдът не ще повярва на показанията му, отлично го знаете. А хипнозата не оставя никакви следи в организма, вече ви казах.

— Ще видим, ще потърсим — отвърна комисарят Гренер загледан умислено в него. — Както казва старата пословица: „Коего не може лъвът, може лисицата...“

Не ми е лесно да разкажа свързано как се развиха по-нататък събитията: те като че ли ту съвсем замираха и секваха, потапяйки ни в неизвестност, ту изведнъж поразяваха с най-неочаквани поврати.

На другия ден след посещението на Гренер, Морис успя без особен труд да установи какво е довело нещастната Урсула при престъпника-психиатър.

— Помниш ли, на погребението професор Бикелман спомена, че Урсула понесла тежка операция? — ми каза той. — Тогавя не обърнах нужното внимание на думите му. Операцията наистина била сложна, дълго след това я мъчили силни болки. Приятелките ѝ медицински сестри — от състрадание ѝ правели тайно от лекарите инжекции от морфин и понтапон, давали ѝ в големи количества сънотворни препарати. Урсула привикнала към наркотиците. Очевидно

продължила да си слага инжекции и след като болките били изчезнали, постепенно станала наркоманка. Така се затъва в тресавището. Като медичка разбирала отлично какво я чака, но не можела да се справи сама с пагубния навик. Срамувала се от него, криела от другите, помниш колко горд характер имаше. Накрая решила да прибегне до хипноза. Все пак то е най-сигурното средство срещу наркоманията. Но от лъжлив срам и от страх да не се разчуе, не се обърнала към мен или към друг познат психиатър, а подирила частно практикуващ...

— И се натъкнала на този злодей!

Морис кимна мрачно:

— По всяка вероятност той я излекувал от наркоманията, но в замяна на това я направил послушна изпълнителка на престъпните му замисли.

— Е, какво, ненаказан ли ще остане? Това би било страшна, крещяща несправедливост. Направи каквото трябва, Морис, избличи го!

— Какво? — рече навъсено той. — Можеш ли да го обвиниш в нещо? Къде са уликите, какви са? Лекувал Урсула Еги от наркомания? Да. И я излекувал! Лекувал Петер Грос от алкохолизъм? Да. И го излекувал! Той не скрива това, даже се хвали с него. Трябва да му благодарят, да го препоръчат на други, а не да го поставят на скамейката на подсъдимите.

Какво можех да отговоря на това?

И Гренер, както изглежда, постепенно изгуби оптимизма си и вече не се надяваше, че ще може да разобличи коварния злодей. Комисарят вече не идваше у дома, но по моя молба мъжът ми няколко пъти му звъни. Гренер отговаряше уклончиво, гледаше повече да се шегува. Отлично разбирах, че няма право да ни държи в течение на тайните по разследването и това малко ме обиждаше. После Гренер замина някъде, поне тъй каза на мъжа ми при поредното позвъняване в полицейското управление.

През всичкото време мислих много върху това в какъв ужасен свят живеем. Припомних си един поразителен опит, извършен от френски журналист, за който мъжът ми разказваше. След това Морис ми даде да прочета и самата статия. Сега отново я издирих сред книгата му и я прочетох.

Журналистът решил да провери може ли да бъде нает човек, готов да извърши убийство. Той публикувал във вестниците доста прозрачно по смисъл обявление: „Търси се силен и решителен мъжага за деликатна и добре заплащана работа. Предложения на адрес Р. С. Бюро I“

В отговор получил петдесет писма. Някои от тях показвали, че предложението му е разбрано правилно и не предизвиква съмнения. „Готов съм на всичко, даже ако работата опре до револвер.“, писал един решителен господин. Интересувал се само от възнаграждението. Други, по-внимателни, искали да бъде уточнено какво се иска от тях.

Като подбрал двадесет и шест от най-подходящите според него кандидати, журналистът написал всекиму писмо: става дума за твърде деликатно начинание, в известна степен тягостно, изискващо дори физически усилия... И всяко писмо завършвало с думите: „За операцията, която ще заеме не повече от час, ще получите десет хиляди франка. Размерът на сумата, надявам се, не оставя у вас съмнение за изключителния характер на предприятието. Но при вземане на необходимите предпазни мерки, няма от какво да се боите.“

Откровеното предложение да бъде извършено престъпление все пак изплашило част от адресантите. Те не отговорили на писмото на журналиста. Но единадесет човека приели. „При моето положение нямам какво да губя“ — писал един от тях.

На тези единадесет журналистът пратил второ писмо с уточнена задача: трябва да бъде посетена една възрастна дама, „чието присъствие на този свят смущава някои хора, и да се направи нужното повече да не ги притеснява...“. Като допълнение журналистът обяснил, че въпросната дама живее в предградията на Париж в усамотена къща и без куче: „Всичко това намалява значително риска“.

Още пет негодая, с които журналистът водил преписка, отпаднали уплашени. При това единият се изплашил, че ще го вкарат в клопка. „Не ме мислете за идиот!“ — писал той. Другите четири просто не отвърнали на това второ, вече съвсем откровеное писмо на журналиста.

И все пак, останали шестима, готови без угризение на съвестта да убият съвсем непозната възрастно жена ей тъй, по обявление във вестника, само заради десет хиляди франка.

„Ще платите добре, но и работата си заслужава“ — делово писал на журналиста един от готовите на всичко юнаци.

На журналиста останала една последна проверка. Той писал на всеки от негодните, че ще го чака в кафенето на булевард Распай, облечен с бял пуловер и сиво кепе със синя емблема.

И какво мислите? Когато дошъл в кафенето в определеното време, разбира се, облечен по съвсем друг начин, той веднага забелязал сред посетителите шестимата доброволни кандидат-убийци. Те поглеждали нетърпеливо към вратата и се озъртали да видят щедрия човек с бял пуловер...

— Просто невероятно! — казах, като препрочетох статията — Ужас!

— Защо се учудваш? — отвърна мрачно мъжът ми. — Какво може да се очаква от свят, в който всеки ден вестниците разказват за поредно кошмарно престъпление, вечер по всички програми на телевизията пицно и с най-големи подробности насилват, грабят и убиват. Никой вече не се трогва, не е разтърсен от страшното зрелище на залетите с напалм и изпепелени села или от потъващите под грохота на бомбите цели градове?

Прав беше Морис. А колкото до промишления шпионаж, с лопата да го ринеш. Кой знае защо се бяха спрели на нашата малка тиха Швейцария — входа за Европа. Както твърдяха вестниците, в Цюрих процъфтява международна детективска агенция със специални отделения за промишлен шпионаж.

И диренето на майстори от този тъмен и зловец занаят все повече растеше. Неотдавна сама видях в един брой от американското списание „Харпърс“ гланцова корица, от която ме гледаше очаквателно плещест и решителен младеж с нахлупена над челото шапка и вдигната яка на палтото.

„Наемете си шпионин! — подканяше изрисуваният с големи букви надпис под снимката. — Разполагаме със стотици квалифицирани агенти, които можете да използвате за частен шпионаж. Ползвайте излишъка от правителствени агенти и «тайни правителства». Те са готови да работят за вас по целия свят.

Тази работа не се смята нито за много рискована, нито за много тайнствена. Сред нашите редовни клиенти са корпорацията

«ИТТ», Хоуард Хюз и много компании. Ползвайте се от услугите на агентите от ЦРУ и ФБР!»

Преписах „рекламното обявление“ дословно.

Два месеца минаха в напразно очакване. Постепенно започнах да се примирявам с тъжната мисъл, че по всяка вероятност бедната Урсула и злополучният Петер Грос ще си останат без вина виновни, неотмъстени.

— Спомни си, че Гренер не един път ни е казвал: много по-трудно е да докажеш вината на един престъпник, отколкото да го откриеш и хванеш — опитваше се да ме утешава мъжът ми. И сам признаваше, че по тази причина някои престъпници преспокойно се разхождат на свобода: комисарят знае, че са виновни, но още не може да го докаже. А това „още“ може да се проточи цял живот... Нали в „Пъстрата лента“ Шерлок Холмс напомня: когато престъплението се върши от лекар, той е по-опасен от всички други престъпници. Конан Дойл е прав и го е показал прекрасно, ненапразно той счита „Пъстрата лента“ за най-хубавия между разказите за великия детектив. А когато лекарят-престъпник използва при това най-опасното оръжие, не оставящо никакви следи, той става още по-неуязвим.

Можеха ли такива утешения да ме успокоят?

Затова не мога да разкажа какво преживях, когато изведнъж, в един прекрасен ден, звънна телефонът. Вдигнах слушалката и чух веселия глас на комисаря Гренер:

— Здравейте, драга Клодина. Толкова време не сме се виждали, че ми домъчня за вас. Не бихте ли поканили един беден стар ерген на вечеря?

— Елате днес! — завиках аз. — Макар че няма да успея да приготвя нищо. Пък и Морис ще се върне късно, каза, че има работа. Утре?

— Чудесно! До утре! — засмя се той.

Можете да си представите каква вечеря приготвих: стриди, супа с топчета от гъши чер дроб, пъстърва, гъби в сметана, печени пилета. От вълнение поизсуших пилетата, едва не прегоряха, но Морис и Гренер дружно го отричаха.

Нямах търпение да чакам повече, щом седнахме, помолих:

— Не ме измъчвайте, Жан-Пол! Можете да не започвате разказа, докато не утолите глада си, но ми кажете само едно: има ли справедливост на този свят?

— Има, Клодина. Все пак, има!

— Хванахте ли го?

— И двамата са при мен, на Казармена. Според мен няма да се отърват.

Като пийна малко от газирания „Нюшател“, който Морис беше доставил кой знае откъде, и като хапна, комисарят най-после взе да разказва колко изключително сложна, наистина виртуозна работа трябвало да свърши през тези два месеца, за да изобличи престъпниците.

— Не биваше да бързам, за да не ги изплаша. И ловът трябваше да започне не с Федершпил. Той беше твърде хитър и добре застрахован. Защитата му можеше да бъде пробита само чрез Алфред Бромбах. Нали той знае как се е добрал с ръцете на Урсула до наследството и не е забравил това: под хипноза едва ли е изпадал.

Бромбах, както се оказа, наистина заминал за Лазурния бряг, във Вев. Там купил разкошна вила с парк в съседство с дома на Чарли Чаплин. Стараел се да бъде колкото може по-далеч от съучастника си или поне от Цюрих, където всичко му напомняло за извършеното злодейство. Добре, че все пак не сменил поданството си и не заминал за чужбина.

Комисарят Гренер отишъл във Вев и разработил с колегите си от местната полиция хитър план за разобличаване на Бромбах.

— Трябваше изведнъж да объркаме Бромбах, така да го притиснем, че той да се шашардиса, да се издаде с нещо и по този начин, като хванем края на нишката, да разплетем кълбото. Главната трудност се състоеше в това, че в действителност нямах срещу него никакви улики. Доста често ни се случва да пристъпваме към разобличаване на престъпник като блъфираме, без да имаме сериозни доказателства за вината му, но като си даваме вид, че разполагаме с тях. Разбира се, опитният следовател още при първия разпит може да установи дали човекът е замесен в предявеното му престъпление или съвестта му е чиста. Но това е малко. Трябва още престъпникът да бъде заставен да си признае, а след това, като се изхожда от показанията му, да се подкрепят и с други доказателства. Както казва

пословицата: „Не е достатъчно да се целиш — трябва да улучиш.“ Не се съмнявах, че Бромбах е замесен в убийството на леля си. Но не бях уверен дали познава Федершпил в лице. Възможно е лекарят да е водил преговорите гримиран или чрез някого. Все пак би трябвало да се срещнат поне един път — при предаване на парите за убийството на старицата. Едва ли Бромбах ги е превел в банковата сметка на Федершпил. Нали по номера на сметката той би разбрал с кого има работа. А Федершпил вероятно се е стараел да остане непознат за Бромбах. Тъй че едва ли е привлякъл някого за предаване на парите, взел ги е от Бромбах лично, ръка от ръка, но така, че да не бъде разпознат.

Слушах и си спомних за завързаните сюжети от криминалните романи. Пред комисаря Гренер бе стояла трудна задача и той я беше разрешил.

— Повикахме го на разпит, сложихме го под прожектора, макар да не съм любител на такива методи и веднага му нанесохме удара. Следователят каза, че са открити нови обстоятелства, че го привличат под отговорност като съучастник в убийството на леля си. Аз и другите колеги не само наблюдавахме внимателно реакцията на Бромбах, но записвахме целия разпит и снимахме в едър план лицето му на видеоманетофон. Той веднага се издаде, не успя да скрие уплахата си. Това обаче не беше улика. Естествено, започна да отрича всичко, основавайки се на алибито си.

Исках да поставя в чинията на комисаря още стриди, но се боях да не го прекъсна.

— Тогава му казах, че главният му съучастник и Урсула не са си поделили получените от него пари, защото се скарали. Урсула, казвам, била също убита, но оставила самопризнание и то всъщност ни помогна да разобличим техния заговор. Не ме гледайте така, Клодина — засмя се комисарят, — отлично зная, че Урсула не е участвувала в никакъв заговор. Но нали Бромбах не знае това. Федершпил не му е обяснявал, че Урсула е впръснала в тялото на старицата смъртоносна доза морфин под негово внушение. Бромбах съвсем сигурно е гледал на Урсула като на съучастница в престъпление, замислено тъй ловко, че дори успяла да избегне наказанието. А като представих самоубийството ѝ за убийство, още повече затвърдих у него тази мисъл. И той се сбърка! — тържествено каза комисарят, като отпи

жадно няколко глътки вино. — Опита се да отрича всичко, изпадна в истерия, крещеше и заплашваше, че ще ни даде под съд за клевета и насилие. Показвахме му снимки на Федершпил — първоначално в неговия обикновен вид, след това гримиран от ретушьори: ту с мустаци, ту с един вид брада, ту с друга, ту плешив, какъвто е в действителност, ту с разни прически, ту с шапки различен фасон. През цялото време внимателно го наблюдавахме и записвахме отговорите и реакциите му на видеомагнетофон.

Комисарят заклати глава и се засмя, очевидно си припомняше всичко.

Аз също си представях разпита на Бромбах, как се гърчи под насочената срещу лицето му ослепяваща светлина. Колко подобни сцени съм виждала по филмите!

— Но излезе това, от което се страхувах. Федершпил взел всички мерки да не бъде познат — продължи Гренер. — Ни един от портретите не направи особено впечатление на Бромбах, въпреки че някои от тях като че ли му напомняха нещо. После, когато го принудихме да разказва подред всичко, стана ясно, че Федершпил разговарял с него винаги в полумрак и не само имал изкуствена брада, но и маска, като през всичкото време стоял с гръб към Бромбах, за да не бъде разпознат. Предвидих това и приготвих на Бромбах хубава изненада — каза комисарят с хитро присвити очи. — Нали все пак е чувал гласа на Федершпил, мислех си, може би ще го познае? И му доставих този глас.

— Подслушвали сте телефонните му разговори и сте ви записали на лента? — попита Морис с явно неодобрение.

— Не само телефонните разговори. Реших да привлека на помощ Хаузнер с неговите агенти. Нали и те пострадаха! Те са ловки момчета, апаратурата им е фантастична. Поставиха по всички, дори в най-интимните ъгли на квартирата на Федершпил, тайни миниатюрни микрофончета, Каква техника! Ако можем да я използваме само за добри дела! — Комисарят съкрушено поклати глава. — Един от микрофоните, няма да повярвате, беше направен изкусно във вид на умряла муха, търкаляща се в праха по шкафа! Подбраха я специално, за да не привлече вниманието на стопанина, защото квартирата на Федершпил е доста занемарена и изоставена. Магнетофонът беше последна дума на техниката: за икономия на лента той се включваше

само при появата на гласове, а понякога даже само при произнасянето на определени думи, да кажем: „Спете спокойно, спете дълбоко...“

— Вие сте записали как той прави престъпно внушение? — недоверчиво попита Морис.

Гренер кимна с доволен вид.

— На кого?

— Спомняте ли си за другия инженер, химика, на когото Грос бе препоръчал Федершпил като изкусен лечител от алкохолизъм?

— И Федершпил започна да го обработва? Какъв нахал!

— Бил е уверен, че не могат да го уличат в нищо. При това апетитът идва с яденето. Но ето че се хвана, мога да го демонстрирам!

Комисарят стана, излезе в антрето и след малко се върна със старата си, протрита и издута чанта. От нея извади портативен магнетофон. Като го постави на масата, комисарят сложи в него касета.

— За вас, разбира се, избрах само най-интересните моменти. Иначе имаме километри лента — поясни той, включвайки магнетофона.

Шум, прашене, нещо като звън, шумолене, стъпки, след това властно мамещ глас:

— Във вашата лаборатория всяка минута може да избухне пожар. Тогава всички чертежи ще бъдат унищожени. Трябва да снимете копие от технологичната схема и да го скриете на сигурно място. Няма да прерисувате копието. Внимателно ще разгледате чертежа, ще запомните всички подробности и в къщи ще начертаете точно копие по памет. Нали имате добра памет?

— Да, паметта ми е добра — потвърди унило нечий покорен, слаб и сякаш мъртъв глас.

— Тя ще стане още по-добра. Ще запомните прекрасно най-малките подробности от чертежа и в къщи ще направите точно копие по памет. След това ще поставите чертежа в пакет и ще го отнесете на адрес...

Гласът изведнъж прекъсна.

— Адресът бе назован — номер на пощенска абонаментна кутия — бързо поясни Гренер. — Но на тази лента трябваше да го изтрия.

Кимнахме с мъжа ми в знак на съгласие. А мамещият глас продължи да внушава:

— Ще отнесете копието от вашите чертежи на посочения адрес. Това е най-сигурното място в случай, че избухне пожар...

На това място се чу звън, който заглуши някои думи. Намръщих се и погледнах въпросително комисаря.

— Скъръцат пружините на дивана. Пациентът се е обърнал на една страна — обясни той и като се засмя, добави: — Най-забавното е, че пружините служат за антена на нашата апаратура.

Посмяхме се и отново продължихме внимателно да слушаме:

— Спете спокойно, дълбоко... Когато се събудите, няма да помните нищо, което съм ви внушил по време на съня. Но точно след една седмица ще изпълните всичко и ще запазите копието от чертежите от пожар. Няма да помните нищо от внушеното сега и никога няма да позволявате друг да ви хипнотизира, освен мен.

Шум и прашене. Комисарят изключи магнетофона и попита тържествено:

— Каква лентичка, а?

— Изумително! — възкликнах аз. — Но как той се е решил да даде адреса на пощенската си кутия? Устроихте ли му засада, за да го хванете с уликите?

— Не е толкова глупав — поклати глава комисарят. — Това не е неговата кутия, а абонаментна кутия на една почтена фармацевтична фирма. И ако попитаме там кой им е изпратил секретните чертежи за технологическа линия, принадлежаща на конкурентна фирма, те ще отвърнат с учудване, което даже може да е естествено. Едва ли ще знаят кой в действителност им е направил щедрия подарък. Навярно доброжелател, желаещ да запази анонимността си.

— Ловко! — поклати глава Морис.

— Едва ли биха открили също на чия банкова сметка и за каква услуга фирмата е превела голяма сума — продължи Гренер. — Такива тайни промишлениците пазят свято. Тъй че всичко е замислено точно. Никакви тайни скривалища, за каквито допусках, че съществуват в началото. Още по-умно е съставена и самата поръчка: химикът няма да изнася чертежи като Грос, и практически не може да бъде заловен. Той просто запомня всичко, а в къщи чертае по памет. Възможно ли е, а? — попита комисарят като се обърна към Морис.

— Напълно. Хипнотичното внушение изостря необикновено много паметта. Известен е случай, когато зидар под хипноза си

припомнил най-малката драскотина на всяка тухла от стената, изградена от него преди тридесет години. Стената съществува, проверили я — всичко било точно. Подобни опити под хипноза между другото ни водят през целия ни живот в полето на нашето внимание. Само че за съжаление не можем да си го спомняме по желание. Хипнозата обаче позволява да оживеят и най-стари спомени...

— Виждате ли... Значи, правилно сме постъпили като задържахме химика. Естествено той се възмущаваше, не можеше да разбере защо го арестуваме, даже подаде оплакване срещу мен. Пуснахме го, но фирмата, в която работи, взе мерки. Май че за всеки случай промениха технологичната схема, преместиха химика в друг отдел и вероятно при пръв удобен случай ще го уволнят. А ние от своя страна се постаряхме да получим от прокурора заповед за арестуване на Федершпил. Не биваше да го оставяме на свобода нито час. Той е много сериозен противник, все повече се убеждавам в това. Виждате ли колко бързо се усъвършенствува? Започна грубо, с убийство. След това разбра, че е много по-изгодно, пък и по-безопасно, да краде с чужди ръце промишлени тайни и да ги препродава на конкурентни фирми. А и методите му стават по-съвършени: няма вече документи, работи без улики.

— Видяхте ли как се е предпазил хитро от всяка възможност да бъдат проверявани под хипноза жертвите му, да бъдат разпитвани дали не им е внушавано престъпление? — каза Морис. — Обърнахте ли внимание на онова място, където той забранява на приспания химик да се поддава на хипноза на който и да било друг, освен на него самия? Такава заповед ще бъде действена и много здрава.

— Разбира се! — възкликна Гренер. — Как да не го забележа! Нарочно поставих това място в лентата, за да ви дам възможност да го чуете. Лентата е просто подборка. Но виждам, че нашият уважаван професор се мръщи...

— Не крия, че ми е неприятен начинът, по който сте постигнали успех. Утре ще започнете да подслушвате и моите разговори.

— Морис! — казах с укор.

— Съгласен съм, че не е много етично — кимна Гренер. — Но какво да се прави, понякога ползуваме и такива методи. В дадения случай дори не сме ние самите, а частни детективи, ловци на промишлени шпиони. Тъй че в известен смисъл съвестта ни е чиста.

Но между другото, при такива случаи си заслужава да се поизцапа малко и съвестта, така си мисля.

— А аз мисля, че не може да има цели, заради които си струва да се цапа съвестта! — каза сърдито Морис.

— Браво! — плясна с ръце комисарят и подчертано тържествено издекламира напевно: — „По-малко щях да те обичам, ако не обичаше ти честността й!“. Шекспир. Още го помня от училище. Висша поезия, благородни чувства. Но има неща, които не можеш да направиш, ако не си поизцапаш ръцете.

— Слагайте ръкавици — изръмжа Морис.

— И на душата си ли? Такива ръкавици, за съжаление, още не са измислени — въздъхна Гренер.

— Малко гъби? — побързах да попитам комисаря, като се стремях да разсея сгъстяващата се атмосфера.

— Не, благодаря, Клодина. Много са вкусни. Окончателно ще развалите линията ми — пошегува се той и отново натъжен каза уморено, като прибираше магнетофона: — Може би сте прав, Морис. Може би напразно се заех с всичко това. Нали според законите подобен запис не може да служи за доказателство. Винаги могат да го монтират, както е угодно. Но за разпознаване на гласа на престъпника — става. Човешкият глас, това е установено от учени, е също така неповторим, както и пръстовите отпечатащи. Под този предлог ще включим записа в съда и той ще направи нужното впечатление, можете да бъдете сигурни.

— Все повече се убеждавам, Жан-Пол, че не сте избрали най-подходящата професия — каза Морис. — Вие пропилявате първокласен психолог.

— Защо да го пропилява? — възмутих се аз. — Като че ли за залавянето на престъпници не е нужно дълбоко познаване на психология!

— Благодаря ви, Клодина — комисарят пое ръката ми и допря до нея острите си мустаци.

— Разказвайте по-нататък — помолих аз. — Как успяхте да притиснете до стената Бромбах?

— Да, аз малко поизбързах. Въпреки, че направихме много интересни записи в квартирата на Федершпил, за съжаление, както ви казах вече, те не можеха да служат за достатъчна улика. Но ние

събрахме и монтирахме от тези разговори няколко фрази, които приблизително би могъл на времето си да каже Федершпил, когато е предлагал на Бромбах да убие леля му. „Не забравяйте да донесете парите. През това време трябва да заминете някъде...“ — и прочие в този дух. И тъй, включих на Бромбах лентата по-силничко и заплашително го попитах: „Познавате ли този глас?“ Разбира се, той го позна, помисли, че сме направили запис от самите разговори и това го довърши. Попритиснахме го още малко, напомнихме му уж, че съучастникът му вече си е признал всичко и инатенето само ще утежни вината му. Досуц като в криминалните романи, които Клодина обича да чете. И той проговори.

Комисарят отстрани чинията, поблагодари ми с възторжен поглед и красноречива мимика, изтри устните си със салфетка и проговори:

— Ех, как бих запалил...

— Браво! — побързах да кажа. — Вие съвсем отвикнахте от тютюна, Жан-Пол, даже лулата вече не носите.

— Да, остарях. Карам я без дребни удоволствия — въздъхна той.

— Какво разказа Бромбах? — попита Морис.

— Изложи всичко подробно: как веднъж му позвънил непознат и му предложил да се срещнат и да поговорят за „здравословното състояние на леля му“. Бромбах бил уморен да чака това наследство, бил готов на всичко и се съгласил на срещата от чисто любопитство, както ни уверяваше. Срещнали се вечер извън града. Федершпил, както вече споменах, не само бил грижливо гримиран, но и през цялото време разговарял с Бромбах гърбом. Предложил срещу сто хиляди франка да ускори получаването на наследството. Бромбах повел разговора в игрив тон, стараел се да покаже, че не взема това на сериозно. Откъде, рекъл, ще взема тези пари и каква е гаранцията, че върху него няма да паднат подозрения и тогава вместо богат наследник, ще бъде само затворник... Но Федершпил му обяснил съвсем делово: трябва да замине за известно време в чужбина и тогава ще има най-чисто алиби, а парите ще заплати след това, когато стане богат. „А ако ви излъжа и не ви платя?“ — попитал Бромбах. „Е, тогава ще последвате леля си — отвърнал му Федершпил. — Имам ви вяра, пари сега не искам. Може да повярвате и на мен: опитате ли се да ме измамите, ще отидете при леля си...“

Отново си представих живо тази картина: полумрак, глуха горичка и в нея двама злодеи, замислящи ужасно престъпление...

Комисарят ме погледна и очевидно вдъхновен от израза на лицето ми, продължи:

— Тази деловитост внушила на Бромбах увереност. Той се съгласил да замине на почивка в Ница с парите, дадени щедро от любимата му леля. А след няколко дни получил телеграма, че лелята скоропостижно починала. Пристигнал чистичък, изразил скръбта си не много убедително, станал богат и започнал да чака с тревога телефонния звън. Той се разнесъл чак след два месеца, Федершпил не искал да рискува. Те пак се срещнали вечерта в горичката, в полумрак. Без приказки Бромбах връчил на Федершпил пакет със сто хиляди франка, той също така мълчаливо ги взел и се разделили. Бромбах се надявал, че е завинаги. Но за всеки случай решил да се пресели във Вев, на Лазурния бряг, който бил по-подходящ за милионери. Новоизпеченият милионер имал основания да вярва, че няма от какво да се страхува: даже ако Федершпил, когото не познавал нито по лице, нито по фамилия, започнел да говори, винаги можел да каже, че злодеят клевети невинния племенник на тъй трагично починалата леля. Смятал, че да го уличат е просто невъзможно. Но не взел под внимание слабите си нерви и нашата опитност.

— Може би просто ви е провървяло, Жан-Пол, загдето си е признал — поклати глава Морис. — Освен това се опасявам, че единствено неговото признание ще бъде недостатъчно за съда, както и магнетофонните записи от квартирата на Федершпил.

— Прав сте — кимна одобрително комисарят и се обърна към мен: — Виждате ли, драга Клодина, какво значи да не се поддаваш на хипнозата на криминалните романи? За разлика от вас, съпругът ви прекрасно разбира колко трудно е да се докаже вината на престъпника, дори след като си е признал. За Мегре на Сименон, когото много уважавам и сам обичам да попрочитам преди сън, е лесно. Достатъчно е великият детектив да се добере до признания от убийците и делото му е вързано в кърпа, никакви доказателства повече не са му нужни, както е например в романа „Мегре пътува“, където той навестява между другото и нашата скромна Швейцария. Но за нас, грешните, които сме принудени да ловим престъпници в живота, а не в романите, нещата са къде по-трудни.

— Престанете да издевателствувате над мен, Жан-Пол — казах жално аз. — Не ме мъчете, през всичкото време се отвличате на най-интересното място.

— Точно като в криминален роман — засмя се той. — Искате да ви изложа всичко накратко, а ние се сражавахме с Бромбах няколко дни. Още преди да се признае за виновен, но когато вече беше очевидно, че е замесен в смъртта на леля си, успяхме да вземем от прокурора разрешение за обиск на вилата му. Повярвайте ми, сам го направих — и то грижливо, както никога досега. Имах голям късмет: сред книгата на Бромбах, а той беше уреден човек, независимо от разсеяния светски начин на живот, открих, че той акуратно си беше записвал разходите и приходите. Попадна ми листче със стълбица цифри. Явно бяха номера или на ценни книжа, или на банкноти. Не мога да кажа защо го е направил. Може би се е боял, че Федершпил ще започне да го шантажира и да го уверява, че не е получавал от него пари. Тогава, на свой ред, той би могъл да го изплаши, че всички номера на банкнотите са записани и че списъкът може да бъде предаден на полицията. Във всеки случай, дяволски ми провървя с тази бележчица. Веднага отидох в Цюрих и с неимоверни усилия успях да направя почти невъзможното — да се добера до банковата сметка на Федершпил. Знаете колко свято пазят нашите банки тайната на влоговете. Но те имат един хубав обичай: за всеки случай записват номерата на постъпващите банкноти — я си представете, че са фалшиви!

— И номерата съвпаднаха? — извиках аз.

Комисарят кимна тържествено:

— И номерата, и сумата: сто хиляди франка. Това довърши Бромбах.

— Че как не? — рече Морис. — Уликата е неоспорима. Наистина много ви е провървяло, Жан-Пол!

— Не отричам — кимна той. — Щастливият случай реши всичко, както често се случва в нашите работи. Запазвайки този списък, Бромбах се оказа излишно точен и грижлив. А Федершпил пък не е знаел за хубавата традиция на предпазливите банкери, не я взел под внимание. Но съгласете се, че и старият полицейски вълк Гренер има заслуга. Друг следовател би проспал тая хартийка, не би й придал нужното значение.

— Юнак сте вие, драги Жан-Пол! — радвах се аз. — Значи сега няма да избегнат възмездието?

— Надявам се. Но този Федершпил е костелив орех, ще се защитава до последна възможност. За да не ми се измъкне, Морис, ще ми трябва и вашата помощ.

— Разполагайте с мен целия, Гренер — отвърна мъжът ми. — Готов съм веднага да се оттегля от работата като консултант на съда, за да не може някой да ми попречи да се явя на процеса като експерт.

— Възможно е да се наложи такова нещо — кимна Гренер. — Разбира се, временно. След това отново ще ви зачислим на работа. Вие сте ми нужен. Но преди всичко трябва да ми помогнете да съставя обвинителното заключение. Заедно ще обмислим всички възможни варианти, които защитниците на Федершпил и Бромбах ще се опитат да предприемат. Ще решим как да ги парираме. Сам разбирате не ползе от мен, че пред себе си имаме хитър противник.

За щастие не стана нужно дори временно Морис да прекъсва работата си като консултант при съда. Той държеше на този пост, защото макар да му доставяше повече грижи, отколкото пари, му даваше възможност да разобличава крадци и мошеници, носеше му не малко материал за неговата научна работа.

По време на цялото следствие Морис помагаше на комисаря Гренер да води разпитите на Федершпил, Бромбах и Грос и да подготви заключение по обвинението, а след това поръчаха на мъжа ми да се яви в съда като официален консултант-експерт на обвинението.

Но беше привлечен и втори експерт, много авторитетен, ползуващият се със световна известност професор Райнхард, учителят на Морис. Той не споделяше мнението на Морис, че е възможно да се сломи съпротивата на съвестта у хипнотизирания и да бъде накаран да извърши престъпление, като му се внуши, че върши добро дело. Професор Райнхард се придържаше към по-предпазливата позиция, че при никакви условия човек не може да бъде заставен против съвестта си да извърши престъпление.

Това, естествено, предвещаваше напрегната борба на мнения в съда и съвсем не беше ясно докъде ще доведе тя...

Разбира се, Валтер Федершпил и в съда, и по време на всички разпити при следователя решително отричаше вината си. Държеше се предизвикателно, нахално, със скучаещ поглед разглеждаше залата, опитваше се да прекъсва прокурора и Алфред Бромбах с ехидни забележки. Съдията заплаши, че ще го отстрани от залата. Тогава Федершпил млъкна, но изразяваше възмущението си с иронични усмивки и гримаси.

Не бих могла да кажа как си го представях, но във всеки случай не беше такъв, какъвто го видях. Направо бях потресена от посредствената му външност: нисък ръст, плешив, с рошави, сиво-червеникави вежди. И лицето му сиво, като че неизмито добре, подпухнали увиснали бузи, едра брадичка. Нищо демонично. И въпреки че мъжът ми не един път ми се бе присмивал: „Според теб хипнотизаторът непременно трябва да бъде разгорещен брюнет с пронизващи черни очи, тъй ли?“, хич не можех да разбера и да повярвам по какъв магически начин е внушавал на жертвите си такива страшни постъпки този подпухнал дебелан, седнал сега на скамейката на подсъдимите и гримаснически през всичкото време?

Най-много ме потресоха очите му. Като улових няколко пъти погледа му, първоначално даже не повярвах. Очите му бяха сини, чисти, невинни като у пеленаче!

Дори по едно време ми се стори, че тези очи са пълни със сълзи, загдето не вярват на него, на човека с най-хуманната професия, на излекувалия от тежки недъзи толкова хора лекар, който сега трябва да се брани от хвърлените срещу него чудовищни обвинения.

— Внушаване на престъпни постъпки? Но това е пълна глупост! Най-големите авторитети по психиатрия, запознати с хипнозата, доказват, че това е невъзможно! И уважаемият професор Райнхард, разбира се, ще потвърди и обясни на съда тези неща, когато се появи като експерт.

По какъв начин в моята банкова сметка са попаднали пари, принадлежащи на Алфред Бромбах? Та това си е наша частна работа. Слава богу, живеем в страна, където има закони и тайната на влоговете, както и на кореспонденцията, телефонните разговори и частните беседи се охраняват от правовия ред. Но ако уважаемият съд настоява, мога да кажа, че в това няма нищо тайно или забравено: той просто ми върна стар дълг от игра на карти. А сега, кой знае защо, се

опитва да ме очерни, обвинявайки ме в смъртта на леля си, която никога не съм даже виждал. По всяка вероятност той сам я е убил злодейски с помощта на наетата медицинска сестра, която съдът — отгде да зная защо — оправда, макар тя да не можа да понесе угризенията на съвестта и се самоуби... Какво общо имам аз с това?!

Алфред Бромбах не се опита да промени показанията, дадени по време на следствието. Той седеше на скамейката на подсъдимите отпуснат, смазан, безучастен. Ставаше с труд и тихо, едва чуто отговаряше на въпросите. Както става с много престъпници, ми обясни по-късно Гренер, той окончателно бил сломен, като че ли сам си бе произнесъл присъда.

Той прояви някакъв интерес, когато чу по какъв начин с ръцете на нищо неподозиращата Урсула била убита леля му. Бромбах научи това за пръв път в съда. По време на следствието не му бяха казали нищо по този въпрос. Сега с ужас гледаше Федершпил и като се отдръпваше постепенно на скамейката от него, сви се в ъгъла и всеки път, когато лекарят се обръщаше към него, закриваше с длан лицето си.

Естествено, повече се говореше за парите, предадени от Бромбах на Федершпил. Това беше главната улика, доказваща съучастие им в убийството на старичката. Опитите на Федершпил да убеди съда, че Бромбах просто му е върнал някакъв дълг, предизвикаха иронични усмивки и даже откровен смях.

— Обяснете тогава, обвиняеми, защо е било нужно да получите дълга си от господин Бромбах като се срещате с него извън града, в усамотено място и на тъмно? Защо е трябвало да си сложите брада и перука и през всичкото време да стоите с гръб към него? — попита съдията с насмешка. — Помислете си, при такъв маскарад той би могъл да не ви познае и да предаде парите на друг човек!...

Съдията беше млад, слаб, със спортна фигура. Водеше процеса добре, в стремително, напористо темпо. И прокурорът, който пред съда поиска от Морис подробна информация по научни въпроси, беше опитен и успя с добре обмислени въпроси да притисне Федершпил до стената.

Въпреки това работата им не беше лека. Процесът бе необикновен и поради това, че фактически липсваха свидетели. Решиха да не разпитват Петер Грос и приятеля му химик, на когото той бе препоръчал да се „полекува“ при Федершпил. Какво биха могли да

кажат те? Само, че наистина са се лекували при Федершпил. Какво им е внушавал той, не биха могли да знаят. Какви свидетели са тогава!

Освен това фирмите не възбудиха дела срещу тях, не предявиха никакъв иск. Както ми обясни Гренер, пострадалите промишлени концерни се стараят всячески да крият, че са им откраднати тайни, въобще не обичат да привличат внимание към себе си.

— Те са принудени да мълчат и да се усмихват въпреки загубата, старателно да демонстрират постоянен оптимизъм, за да не изплашат акционерите и клиентите си. Добре е все пак, че ми дадоха магнетофонната лента, че ми разрешиха да я използвам в съда, разбира се, при условие да не казвам откъде съм я получил, а да съчиня баснята, че ми е изпратена анонимно на домашния адрес, вероятно от някой враг на Федершпил, запознат с престъпните му дела. Имах и бележчица, приготвена специално уж като приложение към пратката. Написа я с лявата ръка под моя диктовка един стар приятел, за правдоподобност. От мен се искаше само да направя проверка и да поставя съответна апаратура в квартирата на Федершпил — наистина без знанието на прокурора, съжалявам за това. Цялата тая работа можеше да ми коства доста: анонимността не спада към разрешените методи за водене на следствие. И ако съм се поддавал на нея, щях да кажа в съда, че е само заради справедливостта и заради покойната Урсула, иначе щях ли да се намъквам в такива кашаи? Нека сами да се ловят един друг и да се самоизяждат!

Въпреки че бе получено разрешение да бъде представена в съда лентата с тайния запис от кабинета на Федершпил, нещата не протекоха леко. Федершпил и защитникът му възразяваха настоятелно, че това е фалшив запис, монтиран изкуствено и че въобще лентата е незаконно доказателство.

Като слушах споровете на юристите, разбрах колко много е рискувал комисарят Гренер. Можеха не само да го уволнят, но и под съд да го дадат. Слава богу, че всичко премина. След доста дълго съвещание съдът реши да изслуша лентата — само за потвърждаване на заключението на експертите-криминолози, че записаният глас действително принадлежи на Федершпил.

Включиха лентата и в притихналата зала зазвуча неговият мамещ властен глас: той внушаваше на приспания химик да запомни тайната технологична схема, да направи в къщи по памет точно копие и да го

отнесе „на сигурно място“, където тя ще се пази в случай на пожар... Както предполагаше Гренер, прослушването произведе на всички силно впечатление.

Но Морис пригответи на съда още по-потресаваща изненада...

Когато дойде неговият ред, мъжът ми изложи мнението си и много разбираемо, находчиво и живо обясни как може да бъде измамен един приспан човек и да му бъде внушено да извърши престъпление под предлог, че ще свърши добра, благородна постъпка. След това думата взе професор Райнхард и също така делово и обстоятелствено, позовавайки се на опити, извършени в различните страни от най-големите хипнолози, изказа съмнението си в обосноваването от Морис предположение.

— Въпреки че доктор Морис Жакоб е един от моите най-талантливи ученици, с когото се гордея — каза професор Райнхард, — както виждате, с него имаме кардинални разногласия в научната оценка на поставения пред нас като експерти въпрос. Но — добави той, гладейки гъстата си брада и поглеждайки строго залата над старомодните си очила със златна рамка, — за да не остава уважаемият съд в трудното положение да избира между две противоречащи си хипотези, с доктор Жакоб решихме да направим тук, пред вас, един научен опит или, както казват юристите, един следствен експеримент.

— Протестирам — завика скокнал Федершпил.

Той като че ли за пръв път по време на процеса се изплаши.

— Съдът отклонява протеста ви, обвиняеми — каза съдията, след като се посъветва с другите юристи. — Моля ви, господин професоре, обяснете какъв следствен експеримент предлагате да бъде направен?

Опитът беше грижливо обмислен от Морис и от комисаря Гренер. Професор Райнхард се съгласи с плана на опита, а съдът разреши да бъде извършен.

В залата поканиха няколко души, ползующи се с безупречна репутация. Те бяха почтени хора, семейни, отличаващи се с добра внушаемост, доказана при подлагане на хипноза поради една или друга причина. Това ги поставяше в равно положение с Урсула Еги и Петер Грос, защото, ако човек е хипнотизиран за пръв път, може да не се поддаде веднага на внушението, което беше замислено с експеримента.

От кандидатите съдът избра един — Макс Бьош, плещест едър старец, началник на пощата в планинско село някъде зад Кянтен. Животът на открито в отдалечено селище на свеж планински въздух явно му се беше отразил благоприятно. Той беше силен и здрав, независимо от възрастта си — един истински добър великан от детските приказки. Кръглото му загоряло и обветрено лице, опасано с бели бакенбарди, излъчваше порядъчност, верност и неподкупна честност.

Както всички останали кандидати Бьош не знаеше предварително какво му предстои. Той положи клетва, след това Морис и професор Райнхард го поканиха до масата, върху която имаше нещо, покрито с кърпа. Малко встрани от масата бяха поставени един до друг два стола. На единия, смутена от всеобщото внимание, седна румена, суетлива старица — жената на пощенския началник, с която той, както каза, отговаряйки на въпросите на съдиите, бе проживял щастливо повече от четиридесет години.

— Елате, моля, тук, господин Бьош — каза стоящият край масата професор Райнхард. — Представете си, че вашата уважаема съпруга е опасно болна...

— Да пази бог! — поклати глава великанът.

— Напълно съм съгласен с вас и от душа желая вам и на съпругата ви здраве и дълъг щастлив живот — усмихна се професор Райнхард. — Но да допуснем за минута. Това е нужно за опита. Ето, тук на масата има две кутийки.

С жест на опитен фокусник Морис вдигна кърпата и всички видяха на масата две кутийки — червена и зелена.

— В зелената кутийка има лекарство — продължи професор Райнхард. — В червената — смъртоносна отрова. Трябва да дадете на заболялата си жена лекарство. Нали няма да сбъркате? Коя кутийка ще вземете?

— Господи, разбира се, че тази! — Макс Бьош боязливо показа с пръст зелената кутийка.

— Нали няма да ги сбъркате? — настойчиво попита професор Райнхард.

— Разбира се, че не. Те така хубаво се различават, господин професоре! Едната е зелена, а другата — червена!

— Отлично. Сега, моля ви, седнете на стола.

Професор Райнхард постави пощенския началник на стола и умело, бързо го приспа. Старицата със забавно удивление и тревога гледаше мъжа си, потънал изведнъж в дълбок сън, без да забелязва нищо около себе си, но все пак отговарящ на въпросите на професора.

Като представител на обвинението Морис не вземаше участие в експеримента. Той стоеше спокойно настрана, предоставяйки на професор Райнхард да извърши всичко сам. Това произведе добро, силно впечатление. Юнак Морис, как за всичко е помислил!

— Сега ще броя до пет и на „три“ ще се събудите — продължаваше внушението професорът. — Ще се събудите бодър, добре отпочинал и няма да си спомняте нищо от това, което съм ви внушил на сън. Но когато ви кажа: „На жена ви е зле, господин Бьош, дайте ѝ бързо лекарство!“ вие ще вземете червената кутийка. Чувате ли ме? Ще вземете червената кутийка, в нея се пази най-новото, патентовано, най-доброто лекарство. Само то може да спаси жена ви. Ще вземете червената кутийка, ще извадите лекарството и ще го дадете на любимата си жена. А щом ви кажа: „Тя оздравя! Тя е здрава, господин Бьош!“ — вие ще се опомните, ще дойдете на себе си и няма да си спомняте нищо нито за стореното от вас, нито за внушеното ви по време на съня. Но зелената кутийка на масата вие няма да виждате. Ще ви се струва, че я няма, че е изчезнала, че масата е празна, на нея няма нищо.

Невъзможно е да предам каква напрегната тишина цареше в залата.

— И така, броя — каза професор Райнхард. — Едно... две... три...

Пощенският началник отвори очи и започна да се озърта, докато професорът приключваше броенето:

— Четири... пет... Как се чувствувате, господин Бьош?

— Отлично. Като добре наспал се човек, господин професоре!

— Чудесно. Кажете, моля ви, не сте ли забравил в коя кутийка е лекарството на вашата жена?

— Разбира се, че не. В зелената.

— Прекрасно! — кимна професор Райнхард и като помълча, извика: — На жена ви е зле, господин Бьош! Дайте ѝ бързо лекарство!

Не само съдиите, и всички присъстващи в залата, но и Морис, и професор Райнхард замряха в очакване. Нали и те самите не бяха

сигурни в крайния резултат от поразителния опит.

Всички ахнаха като един, когато пощенският началник скочи, хвана червената кутийка и се спусна с нея към жена си. А старицата така се изплаши, че даже скочи и се скри от него зад стола.

Никой в залата не се разсмя.

— Тя оздравя! Тя е здрава, господин Бьош! Успокойте се — бърже завика професор Райнхард. — Поставете кутийката на масата. Ето тук, до зелената. Виждате ли на масата зелена кутийка?

— Не — с искрено удивление започна да клати глава великанът. — Никаква кутийка на масата няма. Тя е празна, господин професоре. Някой я е взел — добави той, като още веднъж с недоумение огледа внимателно масата, макар зелената кутийка да стоеше точно в средата и всички освен него я виждаха добре.

Неочаквано един неистов кикот се разнесе гръмко и накара залата да изтръпне.

Всички се обърнаха към скамейката на подсъдимите. Алфред Бромбах беше изпаднал в истерия. А до него, безсилно отпуснат, досущ като гумен панаирджийски палячо, от когото току-що са изпуснали въздуха, се полюшваше почти загубилият съзнание Федершпил.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, броеве
4,5/1982 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.